

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 133. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm3337.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XII-XIV.

[Avgust Maaned.]

Mine Herrer!

Rædsels-Tiden er det vedtagne Navn paa *Robespierres* gyldne Dage fra først i Juni 1793 til i Slutningen af Juli 94; og skjønt hele Revolutionens og hele Frankrigs Historie i mine Øjne er rædsom nok, svare disse tretten Maaneder dog fortrinlig til Navnet, de vittige Franskmand selv har givet dem, ikke blot for den Rædsels Skyld, de raadende Umennesker udbredte over Frankrig, og de franske Hære over hele Evropa, men ogsaa fordi *han*, der ret egentlig førte Medusa-Hovedet i sit Skjold, *Maximilian Robespierre*, var i Grunden selv den største Kryster, en ussel Slave af kvindagtig Frygt, saa tilsyneladende var det i alle Maader Rædselen, der regerede; men enhver fej Tyran maa naturligvis, for at bestaa, have forvovne Kroppe i Ledtog med sig; og at det egentlig er *dem*, der regere, ser man, naar de enten styrte eller falde fra Tyrannen, thi da bliver Krysteren, som før var alles Skræk, snart til almindelig Latter. Saaledes gik det *Robespierre*, da han mistede *Danton*, hvem han vel selv fik bragt til Retterstedet, men overlevede kun jammerlig et Fjerdingsaar.

Naar man altsaa vil forstaa Rædselstiden, da maa man ingenlunde stirre sig blind paa *Marat* og *Robespierres*, som især førte Ordet og Pennen; thi *Robespierre* var saa langt fra at være en mægtig Taler, som nogen aandløs, pibende og onskabsfuld Lovtrækker kan og maa være; og *Marats* Skrift var, som lutter Blod og Galde, Edder og Forgift, saa væmmelig, at ingen uden den laveste Pøbel, hvor gjerne de saa end vilde, kunde finde Smag deri; saa man løftede kun *Robespierres* kjedsommelige Indlæg til Skyerne som Bevis for, at al den Skræk, man udbredte, stod i Dydens Tjeneste som dens verdslige Arm; og man beraabte sig kun paa *Marats* Tigerklo for at vise, at de Blodbad, man anrettede, var dog kun lidt imod, hvad der forlangtes; saa de, der førte Øxen, og de, der anførte Pigmænd og Kanonererne, det var aabenbar Hovedmændene i Rædselstiden; og blandt disse knejser nu *Georg Danton* som Hovedet højere end hele Resten og Sjælen i hele den blodige Virksomhed lige fra Juli 89 til April 94, da hans eget Hoved faldt under Guillotinen.

Denne Mester-Slagter og Bøddel-Høvding kunde man derfor ønske at vide langt bedre Besked om, end jeg kan give; thi i mine Kilder findes ikke mere om hans Byrd og Væxt, end at han var en Champagner, født i Arcy ved Aube 30 Aar før Revolutionens Begyndelse og var, da den udbrød, Prokurator i Paris. Saa længe *Mirabeau* levede, hørte man naturligvis ikke stort til *Danton*, men han var dog allerede ved Bastillens Erobring *Mirabeaus* Statholder i Paris og blev aabenbar hans Eftermand i Regeringen, da Magistraten i Paris tog Luven fra National-Forsamlingen; og vel var han, som alt hvad der hørte til Revolutionen, Medlem af Jakobiner-Klubben, hvor *Robespierre* glimrede, men han havde dog sin egentlige Talerstol hos de saa kaldte Cordeliers eller Graabrødre og satte mest sine Redskaber i Bevægelse ad hemmelige Gange, skjønt han altid offentlig vedkjendte sig den Grundsætning, at Mod og Magt var hans eneste Guder, der vel ikke gav nogen Ret, men gav ham alt, hvad han forlangte: Frihed til at 136følge sine Lyster og Raad til at leve flot og lystig. En Kæmpe af Bygning, en Røver af Udseende, en Løve i Dristighed, med et lynende Blik, en Tordenstemme, en klar Tankegang og alle de drøjeste Udtryk i sin Magt, var han ogsaa skabt til en pøbelagtig Herakles, for hvem, som en af hans Stalbrødre sagde, selv Friheden rystede.

En saadan Mand har i stormende Tider nemt ved at finde bekvemme Redskaber, thi Lige søger Lige; og medens han ej behøvede stort mer end et Blik, for at kjende sine Folk, flokkedes naturligvis alle fortvivlede Karle og forvovne Kroppe om saadan en Leder; og tænke vi os blot for et Øjeblik, hvad Gud forbyde, alle vore Slaver satte i Frihed, da faa vi en levende Forestilling om, hvad en *Danton* kunde udrette i Paris, især da *Lafayette* med National-Garden ej længer stod i Vejen; saa nu havde de, der før holdtes i Ave af Politi og Garnison, arvet hele Politiets og Garnisonens Magt.

Lafayette, som spillede Helte-Rollen under den første National-Forsamling, havde nemlig taget Afsked tillige med den (91) og var gaaet til Armeen, hvor han ingen Lavrbær høstede, men blev saa opbragt over Pøbelagtigheden den 10de Avgust 92 og Kongens Fængsling, at, da Armeen ikke vilde følge ham mod Paris, rømte han ud af Landet og afløstes ved Armeen af *Dantons* gode Ven *Dumouriez*. Den anden Mand, som ønskede at holde Orden i Paris, var *Bailly*, og hvor lidt han end til daglig Brug havde at sige, var han dog under den første National-Forsamling baade *Danton* og Jakobinerne i Vejen, saa han havde nær kyst dem, da han lod skyde skarpt paa Marsmarken 17de Juli 91; men ham blev man kvit omtrent paa samme Tid som *Lafayette*, og den ny Præsident i Magistraten *Pétion* vilde nok bevare Skindet, men saa' dog igjennem Fingre med alle Pøbel-Optrin, saa længe der endnu var Skygge af Kongemagt; thi han drømte om en Republik, der

vel selv skulde være 137den rene Dyd, men kom aldrig i Stand, naar man var alt for kræsen paa Midlerne til det store Øjemed.

Fra Pétions Valg til Maire af Paris November 91 (som i forbigaaende sagt det forblindede Hof selv befordrede) begynder *Dantons* Regeringstid; thi *han* var Sjælen i begge Oprørene 92, baade det af 20de Juni og det af 10de Avgust, som gjorde Ende paa Kongedømmet, og til Løn blev han Justits-Minister, hvad man ret egentlig maa kalde en "Retten Fornægtelse"; thi Danton gjorde ingen Røverkule af sit Hjærte, saa da man i Kongens Dødsdag gjorde den Indvending, at National-Konventet jo dog ikke paa én Gang kunde være baade Anklager og Dommer, svarede Danton meget aabenhjærtig: "Det er ganske rigtigt, vi kan ikke dømme Ludvig, men vi kan slaa ham ihjel."

Som Dantons første Størværk efter hans Tronbestigelse maa vi for Resten betragte de saa kaldte *September-Optrin*, hvormed Rædselstiden klarlig begynder, og som vel ikke egentlig egne sig til Fortælling, men vel til Oplysning.

Den 10de Avgust havde Pétion, for at redde Skinnet, ladet sig give Hus-Arrest, mens Voldsmænd indsatte sig selv til en ny Magistrat, og denne Magistrat tiltog sig i de følgende Dage hele Magten, indrettede et Politikammer med *Marat* i Spidsen, til at fængsle alle mistænkelige, og nødte den lovgivende Forsamling til at skabe en ny Højesteret for alt, hvad der angik 10de Avgust og lignende Sager. Alt dette forslog imidlertid efter Dantons Mening ikke til, hvad han offentlig kaldte det ene nødvendige: til at sætte Skræk i Royalisterne, og derfor blev der nu med lukte Porte, de sidste Dage af Avgust, foranstaltet Husbesøg i 48 Timer af det maratske Politi og fængslet mellem 12 og 15,000 Mennesker, alle *dem* nemlig, som nogen vilde kalde mistænkelige Personer; og ingen tvivlede nu paa, at der med dem skulde gjøres kort Proces. 138Derom gjorde da ogsaa Danton Aftale med *Marat*. *Maillard*, som 89 førte Fiskerkærlingerne til Versailles, stod i Spidsen for en tilstrækkelig Trop Galgenfugle, med Mulatten *Fournier* fra St. Domingo og Polakken *Lazovsky* til tro Medhjælpere, og nu begyndte Slagteriet Søndagen [den] 2den September ved Abbedi-Fængslet, med 24 ubeedigede Præster, som skulde føres der ind, men blev uden for Porten sønderlidte af Blodhundene, paa en eneste nær, de døvstummes Lærer Abbed *Sicard*, som ved et sært Lykketræf undslap. I dette Øjeblik kom en af de selvgjorte Magistrats-Personer *Billaud-Vareennes* til, ikke for at standse, men for at opmuntre Slagteriet med de smukke Ord: "Folk! du ofrer dine Fjender, du gør din Pligt!" - "Ja", skreg *Maillard*, "men nu er her ikke mer at gjøre; lad os gaa til Karmelitter-Kirken!" Man gik nu ogsaa til [denne] Kirke, hvor 200 Præster med Ærkebispen af Arles, den ærværdige *Dulau*, var indspærrede, hug ned for Fode, til man blev træt, og fyrede saa hele Salver, til Kirken var ryddelig. Derpaa vendte Bødlerne tilbage til Abbediet, sprængte Portene og satte for Løjers Skyld en Standret med *Maillard* til Præsident, som efter nogle faa Spørgsmaal enten ved en sær Undtagelse frikendte Fangen eller skikkede ham "à la force", som var den smukke Vending, han efter Aftale gav Dødsdommen, saa Fangerne kunde tænke, de skulde blot føres til et andet Fængsel, som hed La Force, men fik, saa snart de faldt i "Magtens" Hænder, andet at føle. Mellem Slagtofrene her var ogsaa Ministeren Grev *Montmorin*, som til sit Uheld var bleven Kongen paatvungen tillige med *Necker* i Oktober 89, og var siden bleven ham tro, *det* var hans Brøde. Hvor blodig selv disse Umenneskers Medlidenhed var, fik man ogsaa at se; thi den gamle General *Sombreuil* havde en Datter, som bad saa mindelig for hans Liv, at det paa en Maade rørte Tigrene, men dog ikke anderledes, end at de rakte hende en Skaal med 139Blod og sagde: "Ja, vil du drikke Aristokraternes Blod!" Hun drak og frelste sin Fader, skjønt kun til lidt senere at dø paa Guillotinen.

Dette kan være nok til en Prøve, og af de øvrige Slagterier, som varede fra Søndag til Onsdag og skaffede en halv Snes Tusend Mennesker ud af Verden, vil vi kun nævne det i Fængslet La Force, hvor man kaldte det "at løslade Fangerne", en figurlig Talemaade, som ventelig var opfundet af *Camille Desmoulins*, Taleren fra Palais-Royal, som selv kaldte sig Lygtepælens Prokurator og var nu Sekretær hos Justitsministeren, nemlig hos Danton; thi *han* sagde om September-Slagterne: "De har baaret sig meget ordentlig ad; Folket har end ogsaa sat en stor Del Aristokrater i Frihed." Vi vil blot bemærke, at blandt dem, der saaledes sattes i Frihed i La Force, var ogsaa den smukke Prinsesse *Lovise* af Savoien eller, som hun kaldtes, *Prinsesse Lamballe*, med det mest ubesmittede Rygte, men den kongelige Familie saa hengiven, at skjønt hun alt var om Bord for at gaa til England, vendte hun dog tilbage, da Kongens Flugt mislykkedes, og gik af sig selv i Fængsel efter 10de Avgust, for at dele Skæbne med Dronningen.

Man har for Resten et Brev fra Pariser-Politiet, skrevet om Mandagen til Magistraten i alle franske Stæder, hvori det hedder: at Folket har aflivet en Del af de grumme Forrædere i Fængslerne, og at man formoder, dette nyttige og nødvendige Middel vil blive anvendt overalt, for at sikre Patrioternes Koner og Børn, der ellers, naar de rykke i Marken, vil blive myrdede af Pakket, man har i Ryggen. - Magistraten betalte Arbejdet. - Fangerne fra Orleans nedsabledes i Versailles 9de September, førte til Døden af *Fournier* og modtagne af *Lazovsky* med Dantons Vidende og Vilje.

Endnu i samme Maaned, 20de September, samledes det saa kaldte "National-Konvent", i hvis Dage 140Republikken blev stiftet, Kongen henrettet og det borgerlige Selskab aldeles opløst, saa intet gjaldt, uden alene den stærkeres Ret; thi denne National-Forsamling var sin meste Tid aabenbar kun en Dekret-Maskine, styret af, hvem der havde de bedste Næver til sin Tjeneste. Dette *National-Konvent* var nu vel ikke nær saa talrigt som den første National-Forsamling paa 1200 Mand; thi dette var kun paa 750; men det var mer end

nok, naar man betænker, at deriblandt var saa godt som hverken Adelsmænd eller Gejstlige, og at alle disse Hoveder skulde enes om at skabe et splinternyt borgerligt Selskab, en Republik, som Verden hverken i Størrelse eller Frihed havde set Magen til, og det i et Land, der ikke blot havde haft Konger, men Despoter og Tyranner, lige fra Klodevigs Dage. – Hvad der hidtil altid har været Tilfældet i demokratiske Forsamlinger: at Mængden, som dog gjorde Udslaget, manglede baade den Kraft og de Kundskaber, der høre til at styre Staten og give Love, *det* maatte dobbelt være Tilfældet her, hvor alle var opdragne mellem Slaver og Tyranner, og hvor der end ikke havde været Tanke om Almen-Oplysning. Derfor kaldte man Mængden eller den store Midte i National-Konventet *Moradset*, medens den højre Side førte Navn af *Girondisterne*, og den venstre af *Bjærget*.

Betragte vi nu disse to Partier lidt nøjere, da finde vi for det første, at de hidtil havde for det meste holdt sammen mod Konge, Adel og Gejstlighed, men kunde nu slet ikke enes om, enten hvem der egentlig skulde have Magten, eller hvad den skulde bruges til; thi vel var de enige nok om, baade at Folket skulde betragtes som sin egen Herre, og Landet forsvares mod Kongerne og de udvandrede; men *hvis* Tankegang der skulde gjælde for Folkets, og paa hvad Maade Landet skulde forsvares, *det* var det store Tvistens Æble.

Landet omkring Garonne-Floden, som før hed Guienne 141og Gascogne, hed efter den ny Inddeling Gironde-Egnen, og heraf kom Navnet *Girondister*, da Partiets bedste Talere var fra *Bordeaux*; men det var for Resten sammensat af Mænd fra alle Egne i det sydlige og vestlige Frankrig, altsaa fra, hvad der i gamle Dage var *Burgunders, Goters, Britters og Normanners Sæde*; og deres fælles Grundsætning var, at med Kongens Afsættelse og Republikkens Stiftelse skulde Revolutionen være endt, og alt gaa sin ordentlige, stille og rolige Gang; saa det gjaldt kun om gode Love, som alle naturligvis med Fornøjelse maatte underkaste sig. Da de imidlertid saa, at Pariser-Pøbelen var let at rejse og slem at styre, fandt de det ganske rimeligt, enten at National-Forsamlingen maatte forlægges til en anden By, eller at Frankrig ligesom Nordamerika maatte udgjøre flere smaa Republiker, der hver havde sin egen indvortes Forfatning og kun mod udvortes Fjender gjorde ét.

Det sidste var især en Yndlingstanke hos *Brissot* fra Chartres, der gjaldt for en af Partiets Hovedmænd, fordi han var dets frugtbarste Skribent, havde været i England og Nordamerika og tænkt mere end de fleste over allehaande Statsforfatninger; men han var, ligesom alle Skrivere af Profession, kun lidet skikket enten til at rette sine Tanker efter det virkelige Liv eller til med Kraft og Held at gribe ind deri; og om Girondisterne aldrig for andet med rette kaldtes *Brissotister*, var de det dog for saa vidt, at de snakkede og skrev hel ivrig om, hvordan de vilde have al Ting indrettet, og hvor dejlig det saa vilde gaa; men spurgte slet ikke om, hvad der til Tid og Sted var muligt, og havde hverken Drift eller Klogskab til virkelig at arbejde paa Udførelsen. Dette gjælder selv om den mest praktiske Mand af Partiet, Kjøbmanden *Roland*, som en kort Tid havde været Kongen paatvungen som Minister, men blev det nu for Alvor efter 10de Avgust. *Roland* var nemlig omtrent det samme i National-142Konventets Dage, som *Necker* havde været i den første National-Forsamling; og ligesom *Neckers* Hus den Gang var Samlingspladsen for de liberale Aristokrater og Genier, saaledes var nu *Rolands* Hus det for Girondisterne, som man maa kalde de aristokratiske Liberale og revolutionære Genier; og ligesom hist *Madame Necker* og hendes Datter *Staël-Holstein* havde ogsaa politisk spillet en Hovedrolle, saaledes spillede nu *Madame Roland* sin og var egentlig Partiets Sjæl.

Girondisterne var altsaa ret egentlig det revolutionære Dame-Parti, som syntes almægtigt, saa længe det var enigt med de røde Huer og med *Dantons* Graabrødre, men maatte komme til at føle deres Afmagt, saa snart der indtraadte en Skilsmisse; og den Skilsmisse maatte indtræde, saa snart den fælles Fjende i *Tuilleriesne* forsvandt; thi om da end baade *Danton*, *Robespierre* og *Marat* vilde skaane *Madame Roland* og hendes Venner og lade dem nyde deres smaa Triumfer og søde Drømme, saa kunde de dog ikke; thi *det* hørte ogsaa til Girondisternes søde Drømme: at baade *Jakobinere* og *Graabrødre* og *Pariser-Pøbelen* havde kun været Redskaber i *deres* Haand, *Lejetropper*, som de kunde afskedige, saa snart det grove Arbejde, hvortil man behøvede dem, var gjort, og Sejeren vunden; og *det* var Triumfen, de ventede: at det Frankrig, der havde gjenlydt af deres Pris som mageløse Talere og Skrivere, mens de sejerrig kæmpede mod Kongemagtens Skygge, dette Frankrig skulde, naar de kom til at staa for Styret, følge deres Ord som Orakelsprog.

Derfor paastod de, at vel var det *Folket*, det majestætiske Folk, der rejste sig den 10de Avgust, for at gjøre Ende paa alle *Tuilleries* Planer og de udvandrede Forhaabninger, men det var slet *ikke* Folket, men kun en Haandfuld Oprørere og Uhyrer, der sammenrottede sig i *Septemberdagene*, for at foregribe *Domstolene*, slukke deres Blodtørst og vanære Frihedens herlige Sag.

¹⁴³Denne Paastand erklærede *Bjærget* naturligvis for grundfalsk og for et nedrigt Paafund til at sværte og undertrykke Folkets og Revolutionens reneste og varmeste Venner; og ganske ærlig var den vist nok ikke; men Girondisterne tænkte sagtens, de kunde paastaa det med en god Samvittighed, da baade *Pétion*, *Brissot* og *Barbaroux*, virksomme nok paa deres Vis den 10de Avgust, virkelig var fri for Del i *Septembemordene*.

(*Jeronimus Pétion* fra Chartres, Prokurator, National-Konventets første Præsident, som *Manuel* fra *Montargis* foreslog, skulde bo i *Tuilleriesne* [og] have Vagt og Stilling omtrent som den amerikanske

Præsident; men Chabot og Tallien rejste sig derimod, og Gironden turde ikke understøtte Forslaget. – *Barbaroux* var en ung Marseillaner, som med et Par Hundrede Bysbørn kom til Paris først paa Sommeren 92, for at styrte Regeringen; han blev en Yndling af Madame Roland, hvad han kunde, til Oprøret den 20de Juni og den 10de Avgust, anklagede saa Jakobinerne for at ville gjøre Robespierre til Diktator, drømte sødt og vaagnede i Blod med Girondisterne. Robespierres anden Anklager og rette Avindsmand var imidlertid *Louvet*, en slibrig Romanskriver og Journalist fra Poitou, som heller ikke sparede Danton. Girondisternes Hovedtalere var imidlertid *Guadet*, *Vergniaud* og *Isnard*. – *Guadet*, Prokurator, født 1758 i en lille By St. Emilion i Guienne, var især berømt som Taler; men da man beskyldte Gironden for at have været i Ledtog med Dumouriez, og han væltede Beskyldningen tilbage paa Jakobinerne og Danton, sagde denne: "Aa! saa *mig* vil du anklage; du kjender ikke min Styrke!" Han blev henrettet i Bordeaux 15de Juni 94. [Sammenstødet] med Danton 20de April 93. – *Vergniaud* født i Limoges 1759, Prokurator, doven. – Maximin *Isnard*, en rig Kræmmersøn fra Grasse i Provence, [tog altid] Munden fuld; han truede 27de Maj Paris med at sløjfes, hvis den 14ikke var artig; da det kneb, tog han sin Afsked og slap. – *Gensonné*, Prokurator, født i Bordeaux 1758. – *Buzot*, Prokurator, født i Évreux 1760. – *Lanjuinais*, Prokurator, født i Rennes 1753, levede til 1827.)

I Munden kunde *Robespierre* umulig staa sig, og *Danton* havde ingen Lyst til at lade det komme til Haandgribeligheder, hvor intet var [for] ham at vinde, men vel at tabe, saa det gik lidt i Langdrag med Kjævleriet; men da Danton mærkede, Girondisterne ogsaa vilde *ham* til Livs, tog han alvorlig fat, Mulatten Fournier, Polakken Lazovsky, Spanieren Gusman og alle de andre kom paa Benene, Marat og hans værdige Medbejler, *Hébert* fra Alençon, kappedes om at sværte Girondisterne; og da disse værgede sig med at anklage Marat og fængsle Hébert, havde de den Ærgrelse at se den ene frikjendt, den anden løsladt, og begge førte i Triumf med Borger-Kronen. Det var Forspillet, og Udslaget gjorde *Henriot*, en grov Tølper, som ingen synes at vide mer om, end at han blev Lafayettes Eftermand [som] Stadshauptmand.

Kun forgjæves havde Girondisterne udtømt deres Veltalenhed, skjønt det var bogstavelig sandt, hvad Vergniaud sagde: "Det er et ganske eget Friheds-System, at sige til Folk: I er fri, men I maa tænke ligesom vi, ellers raaber vi Hævn over jer hos Folket; I er fri, men I maa smukt bukke for den Afgud, vi tilbede; I er fri, men I maa hjælpe os at forfølge dem, hvis Ærlighed og Oplysning vi frygte, ellers skrige vi Hævn over jer hos Folket. Medborgere! Der er Fare for, at Revolutionen ligesom Saturn opsluger sine egne Børn og avler saa Despotismen med al sin Elendighed." Ingen modsagde dem, men den 31te Maj var der 80,000 Mand paa Benene i Paris, som det hed, i moralsk Opstand.

Saaledes oprandt den 31te Maj, da Danton og Gjæsterne fra Gaden forsikrede sig om, at man med 80,000 Mand i Ryggen kunde uden Vold faa de fleste Stemmer i 145Konventet omtrent for, hvad man vilde; og den 2den Juni fandt Konventet sig indspærret i Tuillierierne af Henriot med Kanoner og tændte Lunter; man foreslog Girondisterne frivillig at tage deres Afsked, Isnard og nogle enkelte flere gjorde det, Lanjuinais og Barbaroux lod haant derom, de fleste var allerede krøbet i Skjul; *Marat* præsiderede, og Forsamlingen besluttede, at nogle og tyve Girondister skulde have Husarrest. Senere føjede man nogle og tresindstve Navne dertil, en Del flygtede og stræbte dels at skjule sig og dels at vække Opstand; men næsten alle de berømte maatte lade Livet: *Brissot* og *Vergniaud* med 19 Venner og *Madame Roland* faldt under Guillotinen i Paris 31te Oktober, *Guadet* og *Barbaroux* næste Aar i Bordeaux; Ministeren *Roland* fandt Skjul i Rouen, men dræbte sig selv, da hans Kone var henrettet; Marquien af *Condorcet*, som havde skrevet en girondistisk Konstitution, gjorde ligesaa, og af *Pétion* og *Buzot* fandt man kun Stumper ved Saint Émilion, som Rovdyrene havde levnet, uden at man véd, hvordan de kom af Dage.

Fra Juni 93 til Slutningen af Juli (eller 9de Thermidor) 94, spillede da Bjærget og Jakobinerne, altsaa *Robespierre* og hans Haandlangere, Mester; thi *Danton* bestod alene ved Pøbeloprør: dem var han kjed ad, og dem bekæmpede Robespierre nu af al Magt, da Konventet, som han sagde, nu var rensed og maatte have Ro til at knuse Republikkens Fjender og forberede dens Lyksalighed. *Marat* lod gjerne Robespierre raade, naar han blot maatte skrive alt, hvad han vilde, med sin forgiftige Pen, og desuden var hans Dage nu talte; thi den normanniske Pige *Charlotte Corday*, som sværmede for det romerske Ideal af en dydig Republik og havde mistet sin Kjæreste ved Marat, indbildte sig, hun var kaldet til at fri Frankrig fra det Uhyre, indsneget sig hos ham under Paaskud af Hemmeligheder, hun vilde aabenbare, og dræbte ham med et Dolkestik i hans Badstue den 15de Juli 93. Hendes Hoved 146faldt naturligvis et Par Dage efter under Guillotinen; men derpaa var hun belavet, og gik i Døden med saa megen Rolighed og Værdighed, forhøjet af Skjønhed og Ynde – hun var 25 Aar –, at et ungt Menneske tilbød sig at dø for hende og maatte derfor dø med hende; og *Adam Lux* fra Mainz skrev et Forsvar for hende, som ogsaa kostede *ham* Livet. Mærkeligt er det, hvad denne Tysker (kun 28 Aar) sagde: "Har jeg fortjent Døden, er det i det mindste ikke mellem Franskmænd"; thi *det* gjælder ogsaa Charlotte Corday, som vist nok i ethvert Land med Lov og Ret vilde været en Morderske, men i det lovløse Frankrig var en Blodhævnerske, som fortjener et priseligt Eftermæle, skjønt Frankrig næppe vandt noget ved hendes Vovestykke.

Dette Uhyre *Jean Paul Marat* blev 49 Aar gammel og var født i Baudry i Neufchâtel og af Natur en Vanskabning, under fem Fod, med et umaadelig stort Dværgehoved; men hvad han tog sig for til Revolutionen, derom har jeg intet fundet, undtagen at han førte et usselt Liv i Paris som Kvaksalver med ét Middel mod alle Sygdomme, som naturligvis var Døden, altsaa det samme, han siden saa utrættelig anbefalede. Hans Giftblad, *Folkevennen* kaldt, skrev han fra Begyndelsen, besoldet af Hertugen af Orleans,

mod Hoffet, men snart mod alle dem, der udmærkede sig ved noget andet end han selv, altsaa Svinskhed og Blodtørst. Kun Danton og Robespierre sparede han, fordi han selv var en elendig Kryster, som aldrig turde lade sig se, hvor der var Fare paa Færde, og trængte derfor idelig til Graabrødre-Klubbens og Slagteren *Legendres* Kjældere at krybe i. – Hvad han immer raabte paa, som det eneste Radikalmiddel for Republikken, var at udnævne en Diktator med en Klods paa Benene, som skulde være enevældig, men kun til at afsige Dødsdomme. Saa uhyre var imidlertid Forblindelsen, at man ikke blot over hele Frankrig erklærede Marat for 147en Frihedens Martyr, men stredes om hans Støv og Hjærte, satte hans Brystbillede i Pantheon i Steden for Mirabeaus og paakaldte ham som Republikkens Skytshelgen, naturligvis for snart at bande ham som en Djævel, der ene var Skyld i, hvad alle Umenneskerne havde bedrevet.

Paa denne Tid var *Robespierre* bleven enevældig; thi Danton havde giftet sig, var kjed ad Tummel og Blodbad og trak sig paa nogle Maaneder tilbage til sit Fødested, hvorved han tabte sit levende Forhold til Revolutionen og fandt sig, da han kom igjen, ingenlunde uundværlig, men tvært imod afløst, saa han stod kun med sit store Navn, sin Kraft og Forvovenhed saa vel Robespierre som sit eget gamle Parti i Vejen; thi i Graabrødre-Klubben regerede nu de yngre Medlemmer, som ingenlunde vilde standse med Danton midt paa den blodige Bane, men drive Omvæltningen og Forstyrrelsen til det yderste. Deres Leder var i Literaturen *Hébert*, en gemen Tyveknægt, som gik paa Arbejde ved Septembermordene og skrev et Blad, endnu skamløsere end Marats, og var for Resten Fuldmægtig hos Byskriveren i den selvgjorte Magistrat, Pierre Gaspard *Chaumette*, en Skomager-Søn fra Nevers, en halvstuderet Røver, kun 30 Aar gammel, men som dog alt havde været baade Matros, Munk og Skriverkarl førend 89, da han gav sig i Skole hos Camille Desmoulins, men løb snart fra ham, satte sig selv til Højboards paa Raadstuen 10de August, ombyttede sit Døbenavn, Per Jesper, med det af *Anaxagoras*, der, efter hans hemmelige Efterretninger, blev hængt for sin Republikanisme; og fra Juni 93 til Marts 94 havde ingen Mand i Frankrig mer at sige end *han*. Egentlig udgjorde han et lille Triumvirat med Hébert og den præsiske Baron *Clootz*, der kaldte sig Anacharsis, og [de] gjorde alle Haandværk af Gudsfornægtelse.

Mens nu Danton var borte (September–November 93), var Magistraten og Byen bleve enige om at afskaffe 148Katholicismen som Stats-Religion, afløse alle de offentlige Madonnabilleder med Lepelletiers og Marats, Friheds-Martyrernes, Buster, og i Vor-Frue Kirke (Nôtre-Dame) indførtes *Fornuft-Dyrkelsen* med stor Stads den 10de November. Bogtrykkeren Momoros unge Kone spillede i denne Komædie Fornuftens Rolle, som en Gudinde med himmelblaat Shawl over en klar Kjole og den røde Frihedshue paa de flagrende Haar, baaren af fire i en gammeldags Stol, med en Skare af Piger i hvidt med Rosenkranse baade for og bag. Saaledes, med klingende Spil og med de ny Helgenbilleder, gik Toget fra Kirken til Konventet, hvor Præsidenten omfavned Gudinden, og *Chaumette* erklærede, at nu var Fanatismen vegen for Fornuften, og den store Nation havde nu for første Gang bragt de gotiske Hvælvinger til at gjenlyde af Sandhedens Stemme, forladt de døde Afgudsbilleder og vendt sig til Fornuften og dens lyslevende Billede, Naturens Mesterstykke, *Madame Momoro*. Hele Konventet istemte nu: "Leve Republikken! leve Fornuften! væk med Fanatismen!" og gjorde Selskab til Vor-Frue Kirke.

Hermed hængte da ogsaa Søndagens Afskaffelse sammen, hvorimod hver tiende Dag skulde kaldes hellig; og denne Ti-Tabel anvendtes barnagtig nok til at give splinterny Benævnelser for alskens Maal og Vægt, saa det var kun sært, at Aaret fik Lov til at beholde tolv Maaneder; men disse blev dog ogsaa gjort ukjendelige ved at skifte Navne og gjøres lige lange med en Hale af fem Skuddage eller *Sansculottider*, alle store Højtider: den ene for Geniet, den anden for Flittighed, den tredje for smukke Handlinger, den fjerde for Gjengjældelsen, den femte for Folkestemmen.

Allerede heraf ser man, Danton kunde have ondt nok ved at kjende Paris igjen, da han kort efter Fornuftens Indførelse i Kirken kom tilbage fra Landet; men under hans Fraværelse var blandt andet ogsaa Dronning 149*Marie Antoinette, Bailly* (57 Aar), *Girondisterne* og Hertugen af *Orleans* henrettede. Ved den sidste maa vi opholde os et Øjeblik, skjønt alle er enige om, at ingen under Revolutionen havde spillet en foragteligere Rolle, medens man tvistes om, enten han havde afgjørende eller aldeles ubetydelig Indflydelse paa Tingenes Gang. – Hofpartiet ansaa ham nemlig for det store Drivehjul, der ved sine Forbindelser: med Mirabeau, Danton, Camille Desmoulins og selv med Marat, styrede alt fra Bastillens Erobring til Tuilleries Bestormelse; medens andre paastaa, at det var kun hans Navn og hans Penge, Folkelederne brugte, uden derfor nogen Sinde at være hans Parti. Sagen er imidlertid den, at skjønt Folkelederne vist nok havde denne skamløse Hertug eller *Filip Kammerat* (Égalité), som han til sidst kaldte sig, til bedste, saa var hans Navn og Penge dem dog lige uundværlige, saa man kan lige saa lidt tænke sig Revolutionen uden *ham* som uden *dem*. Han nedstammede nemlig fra Ludvig den fjortendes Broder, hvis Søn var Regent i Ludvig den 15des Mindreaarighed; og skjønt denne Linje i alle sine Led var berygtet for mange Laster, var den dog folkelig og umaadelig rig, især ved Besiddelsen af *Palais Royal*, Samlingspladsen for alt baade levende og dødt Galanteri i Paris, og i alle Maader Revolutionens Vugge; saa skulde jeg ønske at have været i Paris, maatte det ene være for at have set *Palais Royal*. At nu Philippe Égalité en Gang havde smigret sig med at blive Konge eller i det mindste Regent i Frankrig, følger af sig selv; men det gjorde om ikke andet, saa dog hans Fejhed umuligt, som var bleven til et Ordsprog, saa Pariserne paastod, han havde kun én Gang været til Orlogs, én Gang steget ned i [et] Bjærgværk og én Gang gaaet op i en Luftmaskine, for at vise sin Fejhed i alle Elementer; og allerede i Begyndelsen af 92 synes han at have mærket Uraad, thi da nærmede han sig Hoffet og havde uden Tvivl udsonet sig med Kongen, 150hvis ikke Hoffolkene bogstavelig havde traadt ham

paa Hælene og, naar han vendte sig, spyttet ham i Øjnene; men *det* var naturligvis mer, end han kunde døje; og da han trode, det skete paa Kongens eller dog paa Dronningens Anstiftelse, stræbte han i Fortvivelse kun at faa sin Hævn styret paa *dem*, uden at spørge om Følgerne. – Til stor Forargelse, man siger, selv for Jakobinerne, stemte han for Kongens Henrettelse, og det blev i alt Fald hans sidste Livstegn; thi alt i April 93 blev han udstødt af Jakobiner-Klubben, under et tomt Paaskud smidt i Fængsel og henrettet 5te November 93.

Over alt dette kunde *Danton* ikke skjule sin Fortrydelse, og hans gamle General-Adjutant *Camille Desmoulins* kunde det endnu mindre; saa *Robespierre* havde vist gjerne strax opofret dem, men han mente, de kunde endnu hjælpe ham til at undertrykke hans sidste farlige Medbejler, Magistraten, og derfor tog han med mange Ophævelser baade *Danton* og *Desmoulins* i Forsvar, men paa saa overmodig en Manér, at det var klart, naar de tog dermed til Takke, da levede de herefter kun af hans Naade. Om *Danton* sagde han: "Han var vel for sen til at mistænke *Dumouriez*, og han bar alt for lidt Had til *Brissot* og hans Kammerater; men fordi han ikke altid har været enig med mig, skulde jeg deraf slutte, at han var en Landsforræder? nej, jeg tager maaské fejl, men jeg har altid fundet *Danton* ivrig i Revolutionens Tjeneste." Om *Camille* sagde han: "Han er svag og godtroende, men han har altid været en Republikaner; han har holdt Venskab med *Mirabeau*, *Lameth* og *Dillon*; men han har altid selv sønderbrudt sine Afguder, naar han fik Øjnene op. Lad ham fortsætte sin Bane og være forsigtigere herefter!"

Herfra maa vi da regne *Robespierres* Tronbestigelse, og hvad jeg véd om hans forrige Liv er, at han var baade Prokurator og Søn af en Prokurator, født i Arras 30 Aar før Revolutionen og havde dør i Ludvig den fjortendes 151Kollegium høstet megen Ros for sin latinske Stil og romerske Tankegang. Som Medlem af den første National-Forsamling gjorde han imidlertid ikke synderlig Opsigt, saa det var først i Jakobiner-Klubben, han begyndte at spille en betydelig Rolle, ved det Skin, han vidste at give sig af Grundighed og en rolig, men grænseløs Begejstring for Friheden. Han var for Resten et af disse middelmaadige Hoveder, som, ved at stjæle, hvad man kalder høje Tanker og smukke Vendinger, fra berømte Skribenter og Talere, pynter deres kjedsommelige Snak saaledes, at alle dumme og vankundige Personer, som vil ansés for dannede, beundre dem. Sit System udtrykte han kortelig saaledes: "Udvendig er vi omringede af Tyrannerne, indvendig sammenrotte deres Venner sig, og det vil blive ved, til Lasten taber Haabet; saa vi maa enten udrydde alle Republikkens indvortes og udvortes Fjender eller gaa til Grunde med den. Under disse Omstændigheder maa vor første politiske Grundsætning være: at lede Folket med Fornuft og slaa dets Fjender med Skræk. I Fredstid maa Drivehjulet under en folkelig Regering kun være Dyden, men under Revolutionen baade Dyd og Skræk: Dyden, uden hvilken Skrækken er fordærvelig, og Skrækken, uden hvilken Dyden er magtesløs. Revolutions-Regeringen er derfor Frihedens Despotisme over Tyranniet, men i hele Riget skal Egennytte afløses af Moralitet, Ærgjerrighed af Ærlighed, Sædvaner af Grundsætninger, Anstændighed af Pligtfølelse, Modens Tyranni af Fornuftens Herredømme, Forfængelighed af Sjæls-Højhed, Kjærlighed til Penge af Kjærlighed til Æren, godt Selskab af gode Mennesker, Snigveje af Fortjenesten, Skjønaanden af Geniet, Skin af Sandhed, Stormandens Smaalighed af Menneske-Storhed, et elskværdigt, men letsindigt og uselt Folk af et højmodigt, mægtigt og lykkeligt, kort sagt: alle Monarkiets Laster og Latterligheder skal afløses af alle Republikkens Dyder og Mirakler."

152Det var nu Snakken, men Virkeligheden var aldeles Lovløshed, en Jakobiner-Klub, selvgjort af Folk fra Gaden, som ved sine Aflæggere tyranniserede hele Riget og tyranniseredes igjen af *Robespierre*, som satte Dyden og Skrækken i Kraft ved en Kommission for det almindelige bedste (et enevældigt Statsraad), en Kommission for den almindelige Sikkerhed (et grænseløst Politi) og et Revolutions-Tribunal (en lovløs Standret), som alle maatte skjælv for, da alle fandtes skyldige, og Døden var den eneste Straf, fordi, som *Barère* sagde, de døde er de eneste, som ikke kommer igjen. Hvem der nu faldt Politiet mistænkelig, blev uden videre fængslet, stillet for Standretten, dømt og halshugget; og om *mistænkelige* Personer havde Magistraten givet en Oplysning, der saa vidt muligt fulgtes; det var:

1) de, der i Folkeforsamlinger ved Træskhed, Skrig og Trusler stræbte at hindre energiske Forholdsregler;

2) de, som, hulere, talte hemmelighedsfuldt om Republikkens Ulykke, beklagede Folkets Skæbne og udbredte immer slette Tidender med hykkelsk Sorg;

3) de, der skifte Sprog og Adfærd med Omstændighederne: tie bomstille om Royalisternes og Føderalisternes Forbrydelser, men tordne mod Patrioternes smaa Fejltrin, og hyle, for at synes Republikanere, en studeret Barskhed og Alvorlighed, men give efter, naar Talen er om en Moderat eller Aristokrat;

4) de, der beklage Forpagterne og de graadige Kjøbmænd, som Loven er nødt til at holde i Ave;

5) de, som vel bestandig føre Frihed, Republik og Fæderneland paa Læberne, men omgaas dog de forrige Adelsmænd, Præster, Revolutions-Fjender, Aristokrater, Royalister og Moderate, og tage Del i deres Skæbne;

6) de, der ingen virksom Del har taget i Revolutionen, og som, for at undskylde sig, raabe paa Skatterne, 153de har betalt, Gaverne til Fædernelandet, Tjenesten i Nationalgarden og deslige;

7) de, der har modtaget den republikanske Konstitution med Ligegyldighed og ytret en falsk Frygt for, at den enten aldrig vil træde i Kraft eller dog ingen Varighed have;

8) de, som vel ikke har gjort noget *mod* Friheden, men dog heller intet gjort *for* den;

9) de, der ikke møder ved Samlingerne, og undskylde sig, enten med, at de har ingen Stunder, eller at de har ingen Talegaver;

10) de, der taler foragtelig om Øvrighederne eller om de folkelige Selskaber og Frihedens Forsvarere.

Efter disse smukke Regler havde man nu handlet et halvt Aar, da Camille Desmoulins begyndte at udgive et Blad, kaldt "de gamle Graabrødre", hvori han ikke blot paa det skarpeste angreb *Hébert* og *Chaumette*, men hele Rædsels-Systemet, især ved at fortælle efter Tacitus, hvordan det gik til i Rom under *Tibér* og *Caligula*, da den, der trak sig tilbage, var lige saa mistænkelig som den, der aabenbar bejlede til Folkegunst, den rige mistænkelig, fordi han kunde bestikke, og den fattige mistænkelig, fordi han intet havde at tabe; ja, han vovede end ogsaa at foreslaa et Mildheds-Raad, der skulde undersøge Fængslerne og sætte de uskyldige i Frihed. Af dette Blad blev der afsat 50,000 Exemplarer, og Robespierre glemte ikke at benytte sig af, hvad der var sagt mod *Hébert* og *Chaumette*, men fnøs lige fuldt over Skoserne og Mildheds-Raadet og sagde højt i Jakobiner-Klubben, at vel var Camille et fortræffeligt Menneske, men det gav ham ikke Ret til at skrive mod Patrioterne; han havde desuden oversat Tacitus, uden at forstaa ham, og hans Skrifter var en Lækkerbiscuit for Aristokraterne; saa man skulde behandle ham som et skjødesløst Barn, der legede med farlige Vaaben og gjorde Ulykker: *ham* skulde man 154skaane, men brænde hans Blade. – Nu brast Camilles Taalmodighed, saa han raabte: "Brænde er ikke at besvare", og dermed var Freden ude; thi nu raabte Robespierre i sin Arrighed: at nu, siden han vilde forsvare sine skammelige Blade, var det klart, han ikke havde skrevet dem i sit Hjertes Enfoldighed, men laant sin Pen til store Forbrydere, som i Skjul vilde udspyre deres Gift. Hermed stiklede Robespierre paa *Danton*, hvis Fald var besluttet (først i Februar), men opsattes, til man havde *Hébert*isterne af Halsen, som skete midt i Marts. [Det var] *Vincent Hébert*, Sluttesøn, før *Potte* og *Pande* hos Krigsministeren *Bouchette*; *Ronsin*, General for Revolutions-Tropperne, en mislykket Tragedie-Skriver; Bogtrykkeren *Momoro*, *Chaumette*, *Clootz* o. s. v., og 24de Marts bragtes de (paa *Chaumette* nær) under *Guillotinen*. Pøbelen løb efter *Hébert* og skreg: "Han er flyvende gal, Fader *Duchêne*", som Udraaberne plejede at skrigge, naar de falbød hans Blade. Da *Chaumette* kom til *Luxembourg-Fængslet*, stimlede Fangerne om ham og pegede Fingre, og én sagde: "Filosof *Anaxagoras*! jeg er mistænkelig, du er mistænkelig, vi er mistænkelige", og han skyndte sig at krybe ind i sit Hul, hvorefter han ej vovede sig ud.

Nu var *Raden* til *Danton*, og kun forgjæves søgte fælles Venner at forsone ham med Robespierre; thi vel fik de et Møde bragt i Stand, men til ingen Nytte; thi Robespierre vilde vel ikke have *Skin* af at være *Dantons* Fjende, men erklærede: at sine bedste Venner maatte man opofre for det almindelige bedste; og hans Kammerater i Kommissionen for det almindelige bedste: *Collot d'Herbois* og *Billaud-Vareennes*, kunde ikke udstaa *Danton*. Hans Venner trængte ind paa ham, [om] enten at flygte eller gjøre Anstalt til Forsvar; men han vilde ingen af *Delene*, men sagde, han vilde heller falde under *Guillotinen* end frelse sig med dem, og trøstede sig med, at, naar man 155rev Robespierres Hus ned og satte en Skamstøtte dør, skulde man sige om *Danton*: "Han var en god Fader, god Ven og god Borger." Flugten afviste han med de Ord: "Tænker I, jeg bærer mit Fæderneland under mine Fodsaaler!" Han trode imidlertid ikke, man vilde vovet at fængsle ham, men dog skete det Natten til 1ste April. En af hans gamle Haandlangere, Slagteren *Legendre*, vovede vel næste Morgen i Konventet at ymte om, at en *Danton*, selv Medlem af Forsamlingen, dog vel fortjente at høres, før han dømtes; men saa snart Robespierre opløftede sin Røst, stak ogsaa *han* sin Pibe ind. Da han for *Standretten* efter *Sædvane* blev spurgt om Navn, Alder og Bopæl, svarede *Danton*: "Jeg er *Danton*, noksom bekjendt under Revolutionen, 35 Aar er min Alder, og snart skal min Bopæl være i *Tomheden*; men mit Navn skal leve i *Historiens Pantheon*." Kun omsonst forsvarede han sig i tre Dage, omsonst forlangte han sine Anklagere nærværende, og en Del andre Konventslemmer kaldte til *Vidne*; Præsidenten havde brugt den Forsigtighed: ikke som sædvanlig at lade de edsvorne trække *Lod*, men valgt *dem*, han kaldte solide (paalidelige). [Den] 5te April blev han henrettet, tillige med sin Ven *Camille Desmoulins*, General *Westermann* fra *Elsas*, en af *Anførerne* [den] 10de Avgust, og en hel Del andre, hvoriblandt selv en dansk ved Navn *Didriksen*. Otte Dage efter faldt med *Chaumettes* Hoved mange fleres af alle *Haande Farver*, men vel intet saa uskyldigt som *Camilles* unge *Kones*, der end ej beskyldtes for andet end *Ømhed* for sin Mand, og hun gik i sin blomstrende Ungdom og Skjønhed saa helt modig til *Døden* som *Madame Roland* og den normanniske Pige.

Nu var da *Robespierre* enevældig, eller rettere: *Guillotinen* var det; thi denne Halshugger-Maskine, forbedret og indført af Lægen *Guillotin*, Medlem af *National-Forsamlingen*, var det store *Drivehjul* i den *Jakobinske* 156Statskunst; *Robespierre* var kun dens *Sjæl*, og den store Anklager *Fouquier-Tinville* dens *Ypperstepræst*, ellers en *Bondesøn* fra *Artois*, født 1747. For Resten udgjorde *Robespierre* med *St. Just* og *Couthon* *Triumviratet*, som *Frankrig* skjælvede for.

St. Just var født i Nærheden af Noyen, Isle de France, 1767, blev Medlem af Konventet knap 25 Aar gammel og blev snart for sin Dristighed Robespierres højre Haand, der gjorde Danton overflødig. Ham var det, som (Oktober 93) fik Frankrig erklæret i Revolutionstilstand til Freden og fik oprettet en saakaldt Revolutions-Armé under *Ronsin*, af 6000 Mand og 1200 Artillerister, som skulde udføre alle Regeringens Beslutninger. Ham var det, som anklagede Danton i Konventet; ham var det ogsaa, som, da Camilles skrev om Mildheds-Raadet, opgjorde Regningen saaledes i Konventet: "I har 100,000 Fanger, og Revolutions-Tribunalet har dømt 300; men under Kongedømmet var der 400,000 Fanger, da hængte man aarlig 15,000 Smuglere og lagde 3000 Stakler paa Stejle; der er den Dag i Dag 4 Millioner Fanger i Evropa, for hvis Skrig I er døde; medens jeres landsforræderske Nænsomhed lader alle jeres Regerings Fjender triumfere! Vi overvælde os selv med Bebrejdelser, medens Kongerne, tusend Gange grummere end vi, sove rolig paa deres Laster." Med alt sit Sværmeri for Blodbad i Mængdens Navn, var dog St. Just lige saa lidt som Robespierre folkelig, men en mørk, hovmodig og egenkærlig Sværmer, hvorfor Camille skrev om ham, at han bar sit Hoved saa højt som Sakramentet, hvortil imidlertid Blodhunden svarede: "Jeg skal lære ham at bære sit Hoved saa lavt som St. Denis (under Armen)."

Couthon, halt og vanfør, Prokurator, født i Orcet i Auvergne 1756.

Jeg siger, det var Guillotinen, der regerede enevældig efter Dantons Fald; thi nu var der ingen, Robespierre eller Kløverbladet personlig frygtede, og der var ikke Tanke 157hos dem om at bygge op, men kun at rive ned og forhindre ethvert virkeligt Forsøg paa at bygge noget op i Steden for det nedbrudte, under Paaskud af, at det [var] Begyndelsen til et Slot. Kun Revolutionen, Omvæltningen, svævede dunkelt for dem som den daglige Omdrejning, hvorpaa Verdens Vedligeholdelse berode, eller som Blodets Omløb i det menneskelige Legeme, som er Livets Betingelse; og dette drømte Uhyre, der bestandig maatte fødes, var naturligvis en Skabning af deres egen umættelige Blodtørst, som havde et kun alt for virkeligt Billede i Guillotinen, der maatte holdes i Gang og holdes varm. – Dette er det rædselsfulde over al Maade, hvor de regerende slet intet Maal har, som kan naas enten med det onde eller med det gode, men kun en fix Idé, der bestandig kræver Blod, for at holde sig ved lige, og kan dog aldrig realiseres. – Kløverbladet vilde nemlig udrydde alt, hvad der stred mod *deres* Begreb om den bedste Verden, som var: en hel Mængde, lige saa fattig og mindre klog end de.

Uagtet derfor blandt andet Dantons Forhør beviser, det var nemt nok at blive dømt fra Livet, fandt dog Robespierre, der var endnu for mange Formaliteter, og gjorde derfor en ny Lov, hvorefter der hverken behøvedes Vidner eller edsvorne, naar man enten havde juridisk eller moralsk Overbevisning om Statsforbrydelse, da "Folkets Fjender" havde forbrudt deres Borgerret. Vel fandt man i Konventet, det var lidt for galt, da nu heller ingen *dér* havde mindste Sikkerhed, og for første Gang begyndte man at knurre, men maatte stikke Piben ind; og efter Loven af 20de Prairial (10de Juni) kom Guillotinen først ret i Gang; thi til den Dag var der i mer end et Aar kun fældet 576 Dødsdomme, men i de følgende 6 Uger alene blev der fældet 1285, og Fouquier-Tinville fandt endnu, det var for lidt, og haabede at bringe det i det mindste til 450 i hver Dekade. Mellem alle disse véd jeg ingen, som Triumvirerne egentlig havde noget imod, det var 158næsten lutter saakaldte mistænkelige, sammenstuede i Fængslerne, som man foregav spandt paa Sammenrottelse for at brække ud; man lod aabenbar halshugge, blot for at Guillotinen ikke skulde gaa i Staa, og hver Dags Slagtofre kaldte man en Bægt. Hvordan man nu skyndte sig for Retten, kan De slutte af følgende Exempel: Præsidenten spurgte en af de anklagede: "Véd du noget om Sammenrottelsen?" – "Nej." – "Ja, det tænkte jeg nok, du vilde sige; men det skal ikke nytte dig." – Den følgende: "Har du ikke været Præst?" – "Jo, men jeg har aflagt Eden." – "Det spørge vi ikke om." – Den følgende: "Har du ikke været Dronningens Arkitekt?" – "Jo, men jeg faldt i Unaade 88." – Den følgende: "Har du ikke staaet i Garden?" – "Jo, men jeg fik Afsked 89." – Den følgende: "Sidder ikke din Svigerfader i Luxembourg-Fængslet?" – "Jo." – Da den berømte Kemiker *Lavoisier* forlangte blot 15 Dages Opsættelse, for at fuldende et Værk, han i flere Aar havde arbejdet paa, svarede en af Præsidenterne, Lægen *Coffinhal* fra Auvergne (født 1746): "Republikken trænger hverken til Kemikere eller lærde Værker, men Retten maa have sin Gænge."

Denne Lov af 10de Juni, som skaffede Guillotinen sin gyldne Tid, gav imidlertid Robespierre sit Banesaar, dels fordi den satte Skræk i Konventet, og dels fordi han havde givet den paa sin egen Haand, uden at raadføre sig enten med de andre Lemmer af Statsraadet (Velfærds-Komiteen) eller med Politikammeret. Snart mumlede man om, at han [havde] gjort en Liste, hvorpaa selv en Del af disse hans Hjælpere befandt sig; og da han dog ikke havde Mod til at levere dem i Standrettens Hænder, men tænkte, han kunde forbavse Verden og lynslaa sine Fjender, blot ved at trække sig tilbage fra Raadet, saa dannede der sig hemmelig et Forbund imod ham, der blev hans Undergang.

Hovedmanden i dette Forbund var *Tallien*, en Portner-Søn fra Paris, men med lidt fornem Opdragelse, 159kun 28 Aar og en rasende Jakobiner, til han i Bordeaux lærte at kjende den smukke *Madame Fontenay*, der smeltede hans Hjærte, saa han standsede Blodbadet, hvorved han naturligvis faldt i Unaade hos Statsraadet, blev kaldt tilbage og maatte se sin elskede gaa i Fængsel. Han havde især sat sig mod Loven af 10de Juni og stod øverst paa Listen, saa han havde intet at tabe. Han forbandt sig derfor med to forvovne Kroppe i Statsraadet, som ogsaa mishagede Robespierre: Collot d'Herbois og Billaud-Varennes, og med de fornemste i Politikammeret, til hvem da Slagteren Legendre, alle Dantons Venner og alle de, der ønskede Rolighed, sluttede sig.

Collot d'Herbois havde været Skuespiller, taget virksom Del i alle Revolutionens Grusomheder og erhvervet sig øgenavnet Tigeren, og hans Grundsætning var, at jo mere Blod Statslegemet svedte, des bedre befandt det sig. – *Billaud-Vareennes*, en Prokurator fra Rochelle, *Collots* gamle Kammerat. – *Barère* var Tredjemanden i Statsraadet, en Gascogner fra Tarbes, født 1755 af Adel; men han var altid som Vinden blæste, og laante sine Gasconnader til hvem der havde Magten. Ingen havde derfor i Rædselstiden saa lydelig og idelig tilegnet sig dens Grundsætninger; tidlig havde han erklæret, at Friheds-Træet umulig kunde gro, uden at gødes med en Tyrans Blod, og da man en Gang beklagede Grusomhedernes Mængde, sagde han offentlig, at Friheden var en Jomfru, hvis Slør ikke maatte lettes; og deri havde han sin Styrke, at kaste et tyndt Slør over alle Forbrydelser og stille Smaating i et glimrende Lys, saa han var ret skabt til *Robespierres* Lovtaler, som han ogsaa var endnu Dagen før Tyrannens Fald.

Endelig slog hans Time, den deraf berømte 9de Thermidor (27de Juli); Dagen i Forvejen havde han holdt den sidste af sine lange, pralende, kjedsommelige Taler, men, da man ikke længer haabede noget af ham og ej frygtede 160synderlig for ham, fandt han til sin store Forbavselse ej mindste Bifald; og da han endte med at anklage baade Politikammeret og Statsraadet, blev det alle hans Uvenner klart, at nu maatte det briste eller bære.

Den første, som vovede til Gjengjæld at anklage *Robespierre*, var *Cambon*, en protestantisk Kjøbmand fra Montpellier, en meget tvetydig Person for Resten, der som Medlem af Revolutions-Raadet havde bestyret Finanserne, men som nu raabte: "Det er Tid at sige den rene Sandhed: en Enkeltmand tilintetgjør alle Konventets Beslutninger, og det er *Robespierre!*" – "Ja", raabte *Billaud-Vareennes*, "nu maa alle Masker rives af"; og nu raabte man det samme i Munden paa hinanden, medens *Robespierre* stammede og turde ikke nævne dem, han egentlig vilde anklage; men med alt det kom man dog ikke videre den Dag end til at beslutte: *Robespierres* Tale skulde ikke trykkes og sendes om, men undersøges.

Robespierre var glad, han slap, og styrtede hen til Jakobiner-Klubben, hvor han fandt sig omringet af alle sine Tilbedere og Redskaber, hvor især *Henriot*, National-Gardens Anfører, lovede ham at gjøre kort Proces, og da han rørende sagde: "Velan, mine Venner! gaar paa og frelser Friheden endnu en Gang! men glipper det, da skal I se mig drikke Skarntyde-Saften", da raabte den berømte Maler *David*: "Jeg drikker den med dig."

Endnu denne sidste Dag var Guillotinen i den ønskeligste Gang og skaffede blandt andet to unge Digtere ud af Verden, [*André Chénier* og *Roucher*, som vel ingen offentlig Post havde beklædt eller virksom deltaget i den store Trætte, men havde dog gjort sig mistænkte for ej at ynde Blodbadene og beskyldtes saa for at stemple i Fængslet.

Den 9de Thermidor skulde Slaget staa. *Robespierres* dristigste Venner raadte ham at lade Modstanderne tage ved Vingebenet Aftenen eller Natten før; men *det* turde han ikke, alt skulde have Skin af Lovlighed; *St. Just*, 161som i Huj og Hast var kommen tilbage fra Armeen, skulde først anklage dem i Konventet, *Robespierre* skulde understøtte ham, og først naar *det* ikke hjalp, skulde Paris, ligesom ved Girondisternes Fald, erklæres i Oprør af *Mairen Fleuriot* fra Bryssel og Borgergeneralen *Henriot*, om hvem man ellers ej synes at vide det mindste. Paa den anden Side havde Konventet heller ikke Mod til at arrestere disse Anførere, saa Tilfældet maatte gjøre Udslaget.

Da nu *St. Just* besteg Talerstolen, blev han overdøvet, *Tallien* og *Billaud-Vareennes* tog Ordet, og kun forgjæves stræbte *Robespierre* at komme til Orde; man støjede, man hujede: "Ned med Tyrannen!" *Tallien* viste under stort Bifald en Dolk, hvormed han sagde, han vilde gjennembore Tyrannen, hvis ikke Konventet vilde fælde ham; men han havde dog ikke Mod til at foreslaa hans Fængsling, *det* vovede kun en af Marats Beundrere: *Louchet* fra Pyrenæerne. "For sidste Gang", skreg *Robespierre*, "forlanger jeg Ordet, du Præsident for Snigmordere!" men af Frygt og Arrighed var Stemmen kvalt, hvorved *Garnier* bemærkede: "Det er *Dantons* Blod, der kvæler dig", og nu blev endelig hans Fængsling i største Forvirring besluttet. *Henriots* Fængsling var alt forhen besluttet, og *St. Justs* og *Couthons* blev det strax efter; men det var Spørgsmaalet, hvem der skulde sætte Beslutningen i Kraft. *Det* havde Konventet slet ikke sørget for, og da man i Fængslerne ikke vilde modtage det store Kløverblad, blev de ført til Raadstuen og modtagne med aabne Arme; *Henriot*, som var halv fuld, for op og ned ad Gaderne, som han var gal, blev en Gang arresteret og slap ud igjen, men kunde dog ikke bringe Artilleriet til at fyre paa Konvents-Salen og maatte flygte til Raadstuen. Nu først, efter Kl. 7 om Aftenen, hittede man endelig paa i Konventet at udnævne en Anfører for deres Tilhængere og at sende nogle Medlemmer ud, for at overtale Nationalgarden, der alt vaklede.

¹⁶²Til Anfører udnævnedes man *Barras*, en Provençaler af saa gammel Adel som Provinces Klipper, født 1755, Officer før Revolutionen og kun Ven ad den som en Lykkeridder, der i en Hast havde forødt sine Midler, men begyndte nu at spille en stor Mand. Han fik en Del andre Konvents-Medlemmer til Adjudanter, og saa snart Salen var sikret, marcherede en af disse, *Leonard Bourdon* fra Orleans, en rasende Jakobiner, som man kaldte Leoparden, til Raadstuen, men turde dog ikke angribe den, da Grevepladsen var fuld af bevæbnede. En simpel Betjent *Dulac* var dristigere, han vovede sig ind i Stimmelen og oplæste Konvents-Dekretet, hvorved hele Magistraten gjordes fredløs; og hvem der nu ikke gik hjem, forenede sig med *Bourdon*. Endda turde han ikke gaa nærmere, da han frygtede for, Raadstuen var undermineret; men *Dulac*, en Politisoldat

Meda og nogle andre trængte ind med Sabler og Pistoler og fandt det høje Herskab fortvivlet og til Dels svømmende i sit Blod.

En af Dommerne i Blodretten, Læge af Profession, *Coffinhal*, havde smidt General *Henriot* som en Kryster ud af Vindvet ned paa en Mødding og var saa løbet sin Vej; *Robespierre* havde skudt sig Ansigtet fordærvet og blev nu med Resten bragt til Konventet Kl. 3 om Morgenen. Dèr var naturligvis stor Glæde, men man vilde ikke se Tyrannen, han blev lagt paa et Bord i Statsraadssalen nogle Timer og siden selv 21de ligesom Girondisterne smidt for Blodretten, hvor hans højre Haand *Fouquier-Tinville* endnu havde den Fornøjelse at være Anklager, og samme Dags Eftermiddag faldt hans og hans Stalbrødres Hoved under Guillotinen.

Med *Robespierres* Fald den 9de Thermidor (27de Juli) 94 begynder et nyt Tidsrum i Konventets Historie, som varer til dets Opløsning den 4de Brumaire (26de Oktober) 95; og dette Tidsrum kalde Franskmændene det anarkiske eller *hovedløse*, som efter saa mange Halshuggelser var 163venteligt nok; og man kan desuden nok begribe, hvilken Forvirring der maatte blive, naar *Robespierres* gamle Stalbrødre og Haandlangere: som *Carnot*, *Collot d'Herbois*, *Billaud-Vareennes* og *Tallien*, nu enten skulde være Hoveder for det moderate Parti eller undertrykkes af det, to lige unaturlige Forhold, der maatte frembringe ideligt Røre, Vaklen og Selvmodsigtelse. Paa den ene Side lod det sig ikke gjøre at straffe alle *Robespierres* medskyldige; thi *det* var ikke blot hele Tylvtten, men hele Konventet; og paa den anden Side krævede Blodet og Folkestemmen Hævn. Først prøvede man paa at lade det bero ved at opløse Standretten, ofre *Fouquier-Tinville*, standse Guillotinen og sætte Fanger i Tusendtal paa fri Fod; men *det* kunde umulig forslaa, thi dels maatte man nødvendig tilbagekalde *Girondisternes* faa Levninger og mange Venner, som *Robespierre* havde smidt paa Døren, og dels kunde *Jakobinerne* lige saa lidt opgive Blodbadet som den røde Hue; og Konventet saa' sig da nødt til at opofre *Barère*, *Billaud-Vareennes*, *Collot d'Herbois*, og hvem der ellers havde været nær forbundet med Triumvirerne, og lukke *Jakobiner-Klubben*, dette den 21de Brumaire (12te November), hint den 2den Marts 95. To Dage efter kom *Isnard* og *Lanjuinais* tilbage, og Digteren [M. J.] *Chenier* sagde ved den Lejlighed: "Hvi fandtes der ikke en Hule dyb nok til at unddrage *Vergniauds* Veltalenhed og *Condorcets* Geni fra Bødlerne!"

Lanjuinais var Prokurator, født i Rennes 1754, havde været Medlem af den første National-Forsamling og en af Stifterne af Bretagne-Klubben, som blev *Jakobiner-Vuggen*; men som Konvents-Medlem havde han modsat sig Kongens Behandling og alle Grusomheder, vovet sit Liv til det yderste med Girondisterne og kun ved et besynderligt Lykketræf reddet det. – Den 13de Germinal (2den April) blev *Barère*, *Collot*, *Billaud* og *Vadier* deporterede, for at afbryde deres Proces, som udvikledes svart, 164da Bisidderne i Velfærdskomiteen: *Carnot*, *Lindet* og *Prieur*, vilde staa Last og Brast med dem. – *Vadier* (fra Pamiers i Foix) undveg imidlertid, og *Barère* blev siddende fast paa Øen Oleron ved Rochefort, til den 18de Brumaire løste ham; *Collot* og *Billaud* maatte derimod til Guyana, hvor *Collot* døde i en hidsig Feber af en hel Flaske Akkvavit, han drak (Januar 96), og *Billaud* (Prokurator fra Rochelle) lærte Papegøjer at snakke og levede endnu 1816, da han ankom til New York. – *Fouquier* fik sin Dom 17de Floréal (7de Maj) 95.